

ГЛАВА 9 Інтелектуальна власність (ІВ) Угоди про асоціацію "Україна-ЄС" (УА)

БАЗОВА АНАЛІТИЧНА НОТАТКА

1. Зміст глави	2
1.1. Цілі глави	2
1.2. Загальні положення глави	2
• Характер зобов'язань (стаття 158)	2
• Сфера дії зобов'язань (стаття 158)	2
• Передача технологій (стаття 159)	3
• Вичерпання прав (стаття 160)	3
1.3. Стандарти, що стосуються прав інтелектуальної власності	4
• Авторське право і суміжні права (ст. 161-192 підрозділу 1 частини 2)	4
• Торговельні марки (ст. 193-200 підрозділу 2 частини 2)	4
• Географічні зазначення (ст. 201-211 підрозділу 3 частини 2)	4
• Промислові зразки (ст. 212-218 підрозділу 4 частини 2)	5
• Патенти (ст. 219-223 підрозділу 5 частини 2)	5
• Топології інтегральних мікросхем (ст. 224-227 підрозділу 6 частини 2)	5
• Інші положення (ст. 228-220 підрозділу 6 частини 2)	5
1.4. Захист прав інтелектуальної власності	6
• Цивільні заходи, процедури та засоби захисту (ст. 232-243 підрозділу 1 частини 3)	6
• Відповідальність постачальників посередницьких послуг (ст. 244-248 підрозділ 2 частини 3)	7
• Заходи на кордоні (ст. 250 підрозділу 3 частини 3 Глави 9)	7
• Інші положення (ст. 251-252 підрозділу 3 частини 3 Глави 9)	7
2. Співвідношення Глави 9 "Інтелектуальна власність" і Глави 17 "Сільське господарство та розвиток територій"	8
3. Завдання для обласної аудиторії	9
• Депутати обласних рад	9
• Керівники департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій	9
• Вищі навчальні заклади	9
• Театри і інші заклади культури	10
• Вчителі	10
• Лікарі	11
4. Завдання для міської аудиторії	11
• Місто	11
• Селище	12
5. Завдання для сільської аудиторії	12
• Об'єднана територіальна громада	12
• Район	13
• Село	13
6. Завдання для виробників	14
• Виробники базової сільгосппродукції	14
• Виробники харчових продуктів	15

1. Зміст глави

1.1. Цілі глави

Цілями [Глави 9](#) "Інтелектуальна власність" Угоди про асоціацію "Україна-ЄС" є:

- (а) спрощення **створення і комерційного** використання **інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності** на території Сторін; і
- (б) досягнення належного та ефективного рівня **охорони і захисту прав інтелектуальної власності**.

1.2. Загальні положення глави

- **Характер зобов'язань** (*стаття 158*)

Положення Глави 9 доповнюють та уточнюють права і зобов'язання Сторін за [Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів](#), [Угодою ТРІПС](#), [Договору ВОІВ про авторське право](#), [Договору ВОІВ про виконання і фонограми](#), [Римською конвенцією](#) та інших міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Норми цих договорів встановлюють режим дотримання державою Україна прав інтелектуальної власності **в межах своєї територіальної юрисдикції**. Договорами визначений обсяг прав інтелектуальної власності, які підлягають державній охороні, як для суб'єктів, яким належать права ІВ, так і для об'єктів, що містять в собі права ІВ.

Слід звернути увагу, що Угода ТРІПС регулює саме торговельні аспекти прав інтелектуальної власності як на внутрішньому ринку, так і в міжнародній торгівлі.

- **Сфера дії зобов'язань** (*стаття 158*)

Права інтелектуальної власності включають:

- авторське право, зокрема право на комп'ютерні програми і бази даних, а також суміжні права,
- права, пов'язані з патентами, зокрема патенти на винаходи у галузі біотехнологій,
- торговельні марки, фірмові найменування, якщо вони охороняються у формі виключного права інтелектуальної власності відповідним національним законодавством,
- промислові зразки,
- компонування (топографії) інтегральних мікросхем,
- географічні зазначення, зокрема зазначення походження, зазначення джерела походження,
- сорти рослин,
- охорону конфіденційної інформації та захист від недобросовісної конкуренції, як це передбачено статтею 10 bis Паризької конвенції (Паризька конвенція про охорону промислової власності (1967 року)).

Авторське право і суміжні права. ЄС охороняє права творців (авторів і виконавців) на створені ними твори і виконання. Положення Глави 9 встановлює обсяг прав, що надаються їх творцям, а також обсяг прав щодо кожного з об'єктів права ІВ. Ці норми застосовуються до авторів книг, брошур та інших письмових творів, лекцій, промов, проповідей та інших усних творів; драматичних і музично-драматичних творів; хореографічних творів і пантоміми, музичних творів з текстом або без тексту; кінематографічних творів, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; малюнків, творів живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічних творів, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; творів прикладного мистецтва; ілюстрацій, географічних карт, планів, ескізів і пластичних творів, що відносяться до географії, топографії, архітектури або наукам.

Охорона з подібним але з іншим обсягом прав надається суміжним з авторськими правам, зокрема, виконанням співаків, музикантів, танцюристів або інших осіб, які виконують роль, співають, читають, декламують, грають на музичному інструменті, танцюють чи будь-яким іншим способом виконують твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригентам музичних і музично-драматичних творів.

Права, пов'язані з патентами. Патенти на винаходи, зокрема у галузі біотехнологій, надають їх власникам монопольне право використання захищених патентом технологій, корисних моделей, товарів.

Торговельні марки, фірмові найменування надають своїм власникам впізнаваність їх товарів серед інших, гарантують якість товарів постачальника.

Охорона промислового зразка дозволяє отримати монополію на певну форму виробу, деталі, товару, обгортки, і т.д.;

Охорона композивання (топографії) інтегральних мікросхем дозволяє закріпити за розробником його оригінальний проект мікросхеми;

Географічні зазначення мають не менший ефект засвідчення перед споживачем якості продукту або товару пов'язаному з місцем його вироблення, вирощування, створення, тощо

Охорона сортів рослин дозволяє власнику такого сорту отримати монополію та продавати ліцензії на виведений ним сорт рослини;

Охорона конфіденційної інформації та захист від недобросовісної конкуренції дозволяє захистити ноу-хау, перешкодити розповсюдженню підрбок, заборонити діяльність, що здатна дискредитувати підприємство, промислову або торговельну діяльність конкурента;

- **Передача технологій** (стаття 159)

Сторони домовились **обмінюватись думками та інформацією** щодо своєї національної та міжнародної практики і політики стосовно передачі технологій.

Зокрема, це включає заходи щодо **спрощення**:

- інформаційних потоків,
- ділового партнерства,
- ліцензійних та субпідрядних угод на добровільній основі.

Особливу увагу необхідно звертати на умови, необхідні для **створення належного та сприятливого середовища** для передачі технологій у приймаючих державах, зокрема на такі питання, як відповідна **законодавча база і розвиток людського капіталу**.

Сторони **гарантують** охорону законних інтересів власників прав інтелектуальної власності.

- **Вичерпання прав** (стаття 160)

Сторони можуть встановлювати **власний режим вичерпання** прав інтелектуальної власності з урахуванням положень [Угоди ТРІПС](#).

1.3. Стандарти, що стосуються прав інтелектуальної власності

- **Авторське право і суміжні права** (ст. 161-192 підрозділу 1 частини 2 Глави 9)

Загальновідомо, скільки туристів залучає щорічно Бразильський карнавал або пивний Oktoberfest у Мюнхені. У 1977 році в провінційному районі британського Йоркшира під відкритим небом відкрилася виставка з 31 скульптури, яка обійшлася організаторам в 1000 фунтів. З тих пір ця галерея без стін перетворилася в масштабний скульптурний парк. Щорічно парк відвідують більше 500 тисяч чоловік і він приносить в економіку регіону понад 5 млн фунтів на рік. Окрім цього, це ключовий економічний драйвер для місцевої і регіональної економіки: завдяки йому розвиваються готелі, кафе, транспорт та інші супутні сфери.

Саме цей напрямок захищає авторське право і суміжні права Глави 9 Угоди про асоціацію «Україна-ЄС». Українські національні колядки, фестивалі, традиційні обряди, пісенні фестивалі можуть також стати цікавими для іноземних туристів і залучати їх кошти до розвитку сільських територій. Одним з найяскравіших в Україні сьогодні можна вважати Гогольфест. У 2015 році його відвідало понад 80 тис. осіб за 11 днів. Щороку для створення 15 великих програм фестиваль приваблює сотні організацій: посольства, культурні центри, галереї, театри, музичні колективи і безліч інших. А це заповнення готелів, харчування, транспорт та вся інфраструктура супроводження.

Зверніть увагу! Авторське право і суміжні права є основою для охорони та захисту таких креативних явищ: карнавалів, театральних постановок, кінофільмів, телепередач, а також їх творців: викладачів ВНЗ, музикантів, писанкарів, художників, танцюристів, авторів та виконавців театралізованих фестивалів.

Дотримання прав інтелектуальної власності на цілу низку інших типів авторських творів – починаючи від технологічних регламентів виробництва безпечної та якісної продукції, і закінчуючи законопроектами, які також є об'єктами права інтелектуальної власності і мають своїх цілком конкретних авторів, здатне кардинально змінити економічну, соціальну і культурно-духовну ситуацію в Україні.

- **Торговельні марки** (ст. 193-200 підрозділу 2 частини 2 Глави 9)

Загальновідомо що товари торгових марок Мерседес, Тойота, Шанель, Apple коштують дорожче, оскільки в ціну продукції цих брендів закладається ще й гудвіл (вартість ділової репутації). Розкручена торгова марка не тільки надає можливість накопичувати ділову репутацію, ціну торгової марки, але й дозволяє захищати від недобросовісної конкуренції та від рейдерських атак. Функціонування Мадридської системи міжнародної реєстрації знаків, до якої приєдналась й Україна, регулюється [Мадридською угодою](#), укладеною в 1891 р, і Протоколом до неї, укладеною в 1989 р.. Система дозволяє охороняти знак товару чи послуги у великому числі країн шляхом отримання міжнародної реєстрації, яка діє в кожній із зазначених Договором сторін.

Зверніть увагу! Створення підприємцями власних торгових марок збільшує їх гудвіл, робить товари і послуги більш помітними для споживачів серед інших товарів, торговельна марка є гарантією (запорукою) високого рівня якості товару.

- **Географічні зазначення** (ст. 201-211 підрозділу 3 частини 2 Глави 9)

В усьому світі відомі географічні зазначення французької провінції Коньяк, Шампань, італійських провінцій Парма и Реджо-нель-Емілія своєю об'єднаною назвою Парміджано-Реджано, або просто «Пармезан». Товари цих провінцій в усьому світу легко вирізняються завдяки своїм географічним зазначенням, які самі по собі гарантують якість змісту їх сільськогосподарської продукції.

Зверніть увагу! Завдяки ідентифікації товарів за своїм географічним зазначенням товари користуються попитом споживачів, оскільки якісь групи товарів вироблених у вказаній місцевості є гарантованою.

- **Промислові зразки** (ст. 212-218 підрозділу 4 частини 2 Глави 9)

Загальновідомо, як виглядає «Кубік Рубіка» або конструктор «Лего». Їх форму та зовнішній вигляд від підробок захищає право на промислові зразки. Під охорону промислових зразків підпадає не тільки готовий виріб, але й його частина, наприклад ручка для дверей або для пательні, форма пляшки, меблі, незвична деталь карбюратору або малюнок протектору. Практично всі товари, які сьогодні продаються на ринку або навіть їх окремі деталі, підпадають під охорону за допомогою прав на промисловий зразок.

Зверніть увагу! Охорона прав промислових зразків дозволяє їх власникам зберігати монополію та продавати ліцензії на виготовлення таких товарів.

- **Патенти** (ст. 219-223 підрозділу 5 частини 2 Глави 9)

Патенти дозволяють захистити технології, формули, винаходи, промислові зразки та інші об'єкти права промислової власності. Все, що пов'язано з виробництвом та технологіями захищається патентним правом. Україна приєдналась до [Паризької Конвенції](#), яка була прийнята в 1883 р. Ця конвенція регулює питання охорони промислової власності в найширшому контексті, включаючи патенти, товарні знаки, промислові зразки, корисні моделі, знаки обслуговування, фірмові найменування, географічні зазначення та припинення недобросовісної конкуренції. Ця міжнародна угода була першим кроком покликаним допомогти авторам забезпечити охорону їх творів в інших країнах.

Зверніть увагу! Охорона прав авторів об'єктів права промислової власності в Україні захищена на міжнародному рівні. Це дозволяє творцям та володільцям патентів захистити свої майнові права в усьому світі.

- **Топології інтегральних мікросхем** (ст. 224-227 підрозділу 6 частини 2 Глави 9)

Корисні моделі з просторово-геометричним розташуванням сукупності елементів інтегральної мікросхеми та зв'язків між ними захищаються патентом. Топологія інтегральної мікросхеми визнається оригінальною, поки не доведено протилежне.

Зверніть увагу! Майнові права розробників на мікросхеми захищаються по всьому світу з допомогою патентного права.

- **Інші положення** (ст. 228-220 підрозділу 6 частини 2 Глави 9)

Сорт рослин (франц. sorte, від латинського sors — різновид, вигляд), сукупність рослин, що створена в результаті селекції і володіє морфологічними, фізіологічними, господарськими ознаками і властивостями, що передаються у спадок. Сорти рослин захищаються патентним правом. Особа, якій належить впродовж визначеного законом строку засвідчені патентом майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, користується виключним (монопольним) правом на його використання.

Порода тварин це цілісна численна група тварин загального походження, що створена людиною та має генеалогічну структуру і властивості, які дають змогу відрізнити її від інших тварин цього самого виду, і є кількісно достатньою для розмноження як однієї породи. Селекційним досягненням у тваринництві визнається створена в результаті цілеспрямованої творчої діяльності

група племінних тварин (порода, порідний тип, лінія, родина), яка має нові високі генетичні ознаки та передає їх нащадкам.

Автором селекційного досягнення є особа, творчою працею якої створено цей сорт чи породу. Автор селекційного досягнення має право визначати його назву, яка має відповідати встановленим законом вимогам і підлягає схваленню державним органом, що відає випробуванням та охороною селекційних досягнень.

Зверніть увагу! Патенти на сорти рослин, на технології виготовлення сільськогосподарської продукції дозволяють монополізувати права їх творців та підприємств. Це надає можливості збільшити прибуток за рахунок монополії або продажу ліцензій.

1.4. Захист прав інтелектуальної власності

*Сторони підтверджують свої зобов'язання згідно з [Угодою ТРІПС](#), зокрема її Розділу III, та мають забезпечити подальші **додаткові заходи, процедури та засоби захисту**, необхідні для забезпечення дотримання охорони прав інтелектуальної власності. Ці заходи, процедури та засоби захисту мають бути **добросовісними і справедливими**, та **не повинні бути надмірно складними чи дорогими** або спричиняти **необґрунтовані строки** або **невиправдані затримки**.*

- **Цивільні заходи, процедури та засоби захисту** (ст. 232-243 підрозділу 1 частини 3 Глави 9)

Сторони визнають, що для цілей застосування заходів, процедур та засобів захисту, передбачених цією Угодою:

- (а) для автора літературного твору або твору мистецтва, щоб вважатися таким і бути уповноваженим на позов про порушення, достатньою наявності зазначення його/її імені у творі;
- (б) положення згідно з підпунктом (а) застосовується з до власників суміжних прав, що охороняються.

Судові органи мають право зобов'язати надати банківські, фінансові та комерційні документи, що знаходяться у розпорядженні порушника. Судові органи можуть вимагати, щоб інформація про походження та шляхи реалізації товарів або послуг, які порушують право інтелектуальної власності, була надана порушником.

Органи судової влади повинні вимагати від порушника **сплатити власнику прав збитки та витрати**, які можуть включати відповідну винагороду адвокату. А також вимагати стягнення прибутку та/або сплати встановлених збитків навіть у випадках, коли порушник неспівомо брав участь у порушенні.

Сторони передбачають, що у відповідних випадках судові органи можуть винести ухвалу про сплату грошової компенсації потерпілій стороні, якщо грошова компенсація потерпілій стороні виявляється обґрунтовано задовільною, замість сплати встановлених збитків.

Сторони мають забезпечити, що обґрунтовано понесені та пропорційні судові витрати, а також інші витрати, понесені стороною, що виграла, як правило, мають покладатися на сторону, що програла, крім випадків, коли право справедливості не дозволяє цього.

- **Відповідальність постачальників посередницьких послуг** (ст.244-248 підрозділ 2 частини 3 Глави 9)

Щоб забезпечити вільний обіг інформаційних послуг і в той самий час захищати права інтелектуальної власності у цифровому середовищі, кожна Сторона повинна забезпечити відповідальність постачальників посередницьких послуг за порушення прав ІВ.

Сторони не покладають на постачальників обов'язок здійснювати моніторинг інформації, яку вони передають або зберігають, але можуть запровадити зобов'язання для постачальників послуг інформаційного суспільства інформувати компетентні державні органи про можливу незаконну діяльність або зобов'язання повідомляти компетентним органам, за їх вимогою, інформацію, яка дає можливість ідентифікувати одержувачів їхніх послуг, з якими у них укладені угоди про зберігання інформації.

- **Заходи на кордоні** (ст. 250 підрозділу 3 частини 3 Глави 9)

Сторони, ухвалюють процедури, які надають можливість власнику права направити письмову заяву до компетентних органів, адміністративних або судових, для тимчасового затримання митними органами митного оформлення для вільного використання або арешту контрафактних товарів», «піратських товарів» або товарів які порушують (i) патент; (ii) додатковий охоронний сертифікат; (iii) право на сорт рослин; (iv) промисловий зразок; (v) географічне зазначення при їх імпорті, експорті, реекспорті, ввезенні або вивезенні з митної території тощо.

- **Інші положення** (ст. 251-252 підрозділу 3 частини 3 Глави 9)

Сторони підтримуватимуть:

- а) розробку **торговельними або професійними об'єднаннями** або організаціями **правил поведінки**, спрямованих на сприяння захисту прав інтелектуальної власності;
- б) передачу компетентним органам Сторін проектів правил поведінки і **будь-яких висновків щодо застосування** цих правил поведінки.

Сторони погоджуються співпрацювати з метою забезпечення виконання обов'язків та зобов'язань, набутих згідно з цією Главою. Сторони погоджуються підтримувати ефективний діалог з питань інтелектуальної власності («ІВ Діалог»), підпорядкований Комітету з питань торгівлі, з метою розгляду питань, що стосуються охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Зверніть увагу! УА безпосередньо передбачає створення громадських об'єднань, які мають опікуватися захистом прав інтелектуальної власності і надає можливості для захисту таких прав не лише на національному, але й на міжнародному рівні.

2. Співвідношення Глави 9 "Інтелектуальна власність" і Глави 17 "Сільське господарство та розвиток територій"

Стаття 403 УА містить положення про те, що Сторони співробітничать з метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема **шляхом поступового зближення політик та законодавства**. А стаття 404 УА, зокрема, пріоритетними для співробітництва визначає такі сфери:

- а) сприяння взаємному **розумінню політик** у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій;
- с) заохочення **сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва**, з урахуванням необхідності **захисту навколишнього середовища і тварин**, зокрема поширення застосування методів **органічного виробництва** й використання біотехнологій, *inter alia* шляхом впровадження найкращих практик у цих сферах;
- е) покращення конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі та ефективності і прозорості ринків, а також **умов для інвестування**;
- й) заохочення політики якості сільськогосподарської продукції у сферах **стандартів продукції, вимог щодо виробництва та схем якості**.

Дорожня карта євроінтеграції у сфері сільського господарства та розвитку територій надана у Додатку XXXVIII до Глави 17 "Сільське господарство та розвиток сільських територій" Розділу V "Економічне і галузеве співробітництво". Зокрема, у розділі "Політика якості" зазначається про необхідність забезпечення надання захисту географічних зазначень та позначень походження сільгосппродукції та продуктів харчування, у тому числі алкогольних напоїв. В цьому розділі також йдеться про унормування гарантованого традиційного складу та способу виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Де-факто всі ці питання є питаннями захисту прав інтелектуальної власності – на ноу-хау, географічні позначення, торгівельні марки, промислові зразки.

Окремий розділ Додатку XXXVIII стосується органічного виробництва, в царині якого так само актуальними є питання захисту ноу-хау, географічних позначень, торгівельних марок, промислових зразків. А передбачений в цьому документі розвиток національних стратегій та найкращих практик задля забезпечення співіснування генетично модифікованих зернових, традиційного та органічного фермерства взагалі неможливий без створення належних умов для формування об'єктів права інтелектуальної власності і захисту прав авторів.

Принципи та норми глави 9 також безпосередньо стосуються стандартів торгівлі рослинами, насінням, продуктами їх переробки, овочами та фруктами, які мають базуватися на визнанні та захисті прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Зверніть увагу! Найголовнішим чинником розвитку сільських господарств та розвитку територій є інвестиції. Одним із показників інвестиційної привабливості є наявність тих активів, які можуть гарантувати повернення залучених коштів. **Оцінені та взяті на облік нематеріальні активи – об'єкти інтелектуальної власності** сільгоспідприємств, місцевого бізнесу, територіальних громад, інших суб'єктів господарювання можуть стати фактором зниження інвестиційних ризиків.

В розвинутих країнах нематеріальні активи складають більше 80% балансової вартості підприємств. Чим більше нематеріальних активів має окреме сільське господарство або підприємства певної території тим більшою довірою користується цей суб'єкт у потенційних інвесторів. Саме інтелектуальна власність визначена Главою 9 "Інтелектуальна власність" Угоди про асоціацію "Україна-ЄС" обліковується в якості нематеріальних активів.

3. Завдання для обласної аудиторії

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 9 Угоди про асоціацію "працюють" на різних щаблях системи регіонального управління

- **Депутати обласних рад**

28 лютого 2018 року Президент Петро Порошенко провів прес-конференцію на якій публічно повідомив: [«Конституційна судова реформа, Закон про антикорупційний суд – я є Автором»](#), (1:44:44/2:06:34). Отже, маємо прецедент, коли найвища посадова особа України Президент публічно заявила про свою презумпцію авторства. Це цілком і повністю відповідає духу і букві Угоди про асоціацію. Мета подібних заяв– це закріплення за собою пріоритету, зроблених, на думку автора, корисних для суспільства конкретних дій.

Фіксація авторства корисних для виборців дій має стати головним пріоритетом будь-якого депутата. Поправка Джексона–Веніка відома багатьом. Далеко не всі розуміють її зміст, але імена американських парламентарів, авторів що її створили, відомі всім.

Зверніть увагу! Законопроекти, проекти нормативних актів, у тому числі проекти рішень обласної ради, до їх реєстрації в порядку, встановленому законом, є об'єктами авторського права. Змінювати та вносити до них поправки можна лише з відома і при згоді автора.

- **Керівники департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій**

Збільшення гудвілу (вартості ділової репутації) агропромислових підприємств сприяє поліпшенню інвестиційного клімату для всієї області. Більшість інвестицій у всьому світі спрямовується на розвиток технологій, які також є об'єктами прав інтелектуальної власності. Економічні програми, які формують сприятливе середовище для діяльності окремих підприємств і тим самим підвищують ефективність діяльності підприємств, створюють нові обсяги регіональної економіки так само є об'єктами інтелектуальної власності, які мають своїх авторів.

Дотримання прав інтелектуальної власності та облік нематеріальних активів в системі бухгалтерського обліку підприємств і організацій є запорукою інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору і харчової продукції в регіонах.

Зверніть увагу! Найбільш дієвим показником економічного зростання, для залучення інвестицій є збільшення нематеріальних активів всіх підприємств області. Департаменти агропромислового розвитку мають формувати авторські колективи для розробки дієвих регіональних програм розвитку агропромислового комплексу, фіксувати авторські права членів таких авторських колективів (у тому числі і власні права), залучати інвестиції на запровадження інновацій. А особливо – піклуватися про документування об'єктів права інтелектуальної власності, їх інвентаризацію і постановку на облік на підприємствах і в організаціях.

- **Вищі навчальні заклади**

Основним видом навчальних занять у закладах вищої освіти є лекція. Вона є самостійним усним авторським твором, який викладач публічно виконується викладачем в аудиторії перед студентами. Згідно статті 2 [Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів](#), ст.8 [Закону України «Про авторське право і суміжні права»](#) об'єктами авторського права є виступи, лекції, промови, та інші усні твори.

Будь-який викладач у відповідності до вимог [Податкового кодексу України](#), [Цивільного кодексу України](#) та [Закону України «Про авторське право і суміжні права»](#) має право на отримання роялті від продажу контрактним студентам своїх лекцій, які є його майном, інтелектуальною власністю. Роялті входить до складу валових витрат комерційного навчального закладу і таким чином зменшує базу оподаткування. Частина 3 ст.178 Угоди про асоціацію України з ЄС вказала: «Сторони можуть обмежувати виключне право, передбачене пунктом 1 цієї статті, в частині права на публічний прокат, за умови, що принаймні автори одержують винагороду від такого прокату». Отже, лекції, створені за рахунок державного бюджету, також мають бути поставлені на облік бюджетними навчальними закладами в якості нематеріального активу.

Робота викладача і продаж його інтелектуальної власності є різними господарськими операціями з різними наслідками. Пункт 25 [Постанови Пленуму Верховного Суду України №5 від 4 червня 2010 року «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав»](#) вказав: «...Виплата працівникові заробітної плати не є тотожною виплаті йому авторської винагороди за створений твір у зв'язку з виконанням трудового договору, оскільки заробітна плата — це винагорода за виконану роботу залежно від певних умов, а авторська винагорода — це всі види винагород або компенсацій, що виплачуються авторам за використання їх творів, які охороняються в межах, встановлених авторським правом. У разі, коли між сторонами не досягнуто згоди щодо розміру авторської винагороди, суди при обчисленні такої винагороди мають керуватися положеннями [постанови Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди \(роялті\) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав»](#).

Зверніть увагу! Саме практика дотримання прав інтелектуальної власності в навчальних закладах, визнання їх економічного статусу є ключовим чинником майбутнього інноваційного розвитку територій. Адже саме молоде покоління має впливати на зміну економічної ментальності, підтримувати інноваційний розвиток територій, безпосередньо реалізувати норми Угоди про асоціацію.

- **Театри і інші заклади культури**

Режисери-постановники, автори п'єс, композитори, виконавці актори, музиканти, співаки також мають право на отримання винагороди у формі роялті від продажу їх вистав глядачу. Зарплатню ці автори і виконавці отримують за те, що відвідують репетиції, грають вистави. Творча складова, успіх заходу вимірюється іншим інструментом – роялті. Різницю між зарплатнею та авторською (виконавською) винагородою роялті встановлено в пунктах 1 і 2 статті 164 [Податкового Кодексу України](#).

Зверніть увагу! Обов'язок виплати роялті встановлений ст.445 [Цивільного кодексу України](#) та ч.2 ст.17, ч.2 ст.33, ч.2 ст.39 [Закону України «Про авторське право і суміжні права»](#). Це стосується будь-яких закладів культури, робота яких побудована на створенні та використанні об'єктів права інтелектуальної власності.

- **Вчителі**

Так сам, які і у вищих навчальних закладах, окрім зарплатні за витрачений працівником час, вчителі мають право на свою частку винагороди роялті від продажу своїх усних творів учням. За один і той самий час в класі, за одну й ту саму платню вчитель може або знищити інтерес учнів до певної теми, або викликати інтерес, закласти основу для майбутнього фахівця.

Зверніть увагу! Якість людських ресурсів регіону закладається на ранніх стадіях освіти. Чи не варто переглянути правові та економічні стосунки на рівні початкової та середньої школи? Тим паче, що до цього спонукає необхідність виконання норм Угоди про асоціацію.

- **Лікарі**

Автор Д'яконова Тетяна Вікторівна, отримала [патент №104574](#) на хірургічний спосіб комбінованого лікування глаукоми і катаракти. Ця технологія дозволяє не використовувати дорогі іноземні дренажі, не присаджує пацієнтів на дорогі іноземні каплі, а дозволяє з матеріалів ока самого пацієнта сформувати необхідний дренаж, якого вистачає на все життя.

Останнім часом в Україні досить наполегливо працюють над запровадженням протоколів лікування різних хвороб. Такі протоколи є об'єктами права інтелектуальної власності, Вони мають обліковуватися на балансах лікувальних закладів, а їхні автори, відповідно, отримувати роялті.

На місцевому рівні зазвичай має відбуватися адаптація, вдосконалення загальних методів лікування. Такі дії мають оформлятися іншим видом інтелектуальної власності – раціоналізаторською пропозицією, введеною в дію главою 41 Цивільного кодексу України. Лікарі мають можливість оформити свою технологію лікування також з допомогою патенту.

Зверніть увагу! Лікарі – автори методик і інших творчих розробок, спрямованих на упередження і лікування широкого спектру порушень і хвороб мають право захищати свої права інтелектуальної власності, вимагати введення їх в господарський обіг і отримувати роялті додатково до традиційної заробітної плати.

4. Завдання для міської аудиторії

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 9 Угоди про асоціацію "працюють" в містах та селищах міського типу

- **Місто**

На початку 90-х Ужупіс був депресивним районом Вільнюса (Литва). На якомусь етапі одну з будівель цього району було незаконно перетворено в арт-інкубатор і названо «Будинком над річкою» (House on the River). 1 квітня 1997 року, вночі, під час вечірки місцевих художників, вони проголосили «Незалежну Республіку Ужупіс». Пройшло декілька років і це місце стало природною платформою для кластера креативних індустрій. Нині тут працюють понад 300 представників творчих галузей, а також 50 бізнесів, метою яких є отримання прибутку від культури і креативності. Дохід від культурних і креативних індустрій в Ужупіса становить 6 мільйонів євро щорічно. Розвиток цього креативного кластеру був побудований на а) авторському праві, б) торговельних марках, в) географічних зазначеннях, г) промислових зразках.

Перевага малих міст України криється в їх специфіці і несхожості. Все те, що формує місцеву ідентичність: спадщина, мальовничий ландшафт, кухня, свята, події, ремесла тощо, здатне привернути увагу як туриста, так і інвестора. Саме на цих цінностях містах варто вибудовувати діалог з навколишнім світом, формувати відповідні стратегії розвитку і бізнес-моделі для реалізації таких стратегій. Якщо, нічого подібного у міста немає, це потрібно придумати. Все це є креативною працею, а відповідні світоглядні, стратегічні і корпоративні документи – об'єктами інтелектуальної власності.

Створення привабливого образу звичайного українського міста залучає до нього туристів та активізує в ньому практично всі бізнес-процеси. Основою всіх креативних індустрій є забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, яке будується на нормах Глави 9 Угоди про асоціацію "Україна-ЄС".

Зверніть увагу! Міський голова, депутати міськради, місцеві та залучені фахівці мають докласти максимум зусиль до формування стратегії розвитку міста. Стратегія має базуватися на інвентаризації всіх місцевих ресурсів, і в першу чергу нематеріальних, і наділати чіткі орієнтири для оптимального використання переваг міста. Варто також усвідомлювати, що вартість стратегії розвитку міста як об'єкту авторського права визначається обсягами економіки міста, які виникають в результаті реалізації такої стратегії. А її автори мають право претендувати на участь у відповідних економічних результатах в форматі роялті. Це відповідає міжнародним зобов'язанням України, духу і букві Угоди про асоціацію.

- **Селище**

Зазвичай селища, колишні українські містечка, формувалися навколо промислових підприємств, закладів оздоровлення, інших ключових об'єктів господарювання на місцях. Із занепадом таких об'єктів занепали й відповідні населенні пункти.

Зазвичай у селищі нічого не відбувається, немає яскравих подій, сучасних молодіжних клубів, інноваційних майданчиків. Нині там немає привабливих пропозицій навіть з боку самих молодих людей, оскільки вони не вірять, що ті будуть в достатній мірі оцінені і зрозумілі, а ще краще - реалізовані.

Зверніть увагу! Використання історичних та географічних переваг, які свого часу привели до становлення та розвитку селища, відновлення роботи підприємств селища на інноваційних засадах, підтримка місцевих культурних активістів може надати несподівані економічні результати. Ключовим чинником тут також є нематеріальні активи, інтелектуальна власність і норми глави 9 Угоди про асоціацію.

5. Завдання для сільської аудиторії

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 9 Угоди про асоціацію "працюють" в об'єднаних територіальних громадах, сільських районах та селах

- **Об'єднана територіальна громада**

Навряд чи сьогодні знайдеться в Україні більш активний в плані формування планів розвитку, інвентаризації місцевих ресурсів і пошуку резервів суб'єкт аніж об'єднана територіальна громада. Саме з міркувань економічної доцільності відбувалося стимулювання об'єднання суб'єктів місцевого самоврядування в об'єднані територіальні громади. Як правило, майже всі вони або вже мають, або активно працюють над планами стратегічного розвитку, залученням інвестицій.

Однак для реалізації сформованих планів, реального залучення інвестицій, всі переваги від об'єднання ресурсів територіальних громад мають бути документовані, оцінені та поставлені на облік у відповідних юридичних особах публічного права. Це та робота, яка сьогодні навіть не розпочиналася.

Нині багато розмов точиться навколо передачі права розпоряджатися державними землями на місця. Однак нематеріальні, творчі, природні та історичні ресурси можуть бути введеними в економічний обіг і слугувати основою для залучення інвестицій вже зараз. Саме вони мають скласти основу для зростання добробуту мешканців об'єднаних територіальних громад.

Зверніть увагу! Об'єднані територіальні громади сьогодні є лідерами регіонального розвитку. Врахування в їхній діяльності норм глави 9 Угоди про асоціацію стосовно стандартів фіксації і захисту прав інтелектуальної власності, і в першу чергу торгових марок та географічних позначень, здатне суттєво прискорити розвиток сільських територій в національних масштабах.

- **Район**

Сільські райони сьогодні все більше поступаються місцем об'єднаним територіальним громадам. Однак це не має бути перешкодою для інвентаризації нематеріальних активів сільських територій: природних особливостей, історичної спадщини. На відміну від територіальних громад, які, в першу чергу, мають опікуватися питаннями забезпечення соціальних стандартів для місцевого населення, розвитком малого та середнього бізнесу, сільські райони більш тісно пов'язані з промисловим обробітком землі, вирощуванням біржових культур. Саме в компетенції сільських районів залишаються питання охорони навколишнього середовища та збереження ґрунтів.

Зверніть увагу! Саме районна влада має ставити питання про дотримання сільгоспвиробниками сівозміни, про охорону навколишнього середовища, збереження ґрунтів. Саме вона повинна вимагати від виробників формування відповідних технологічних регламентів як об'єктів права інтелектуальної власності, нематеріальних активів сільгоспідприємств та об'єктів права інтелектуальної власності. Адже високий рівень культури сільськогосподарської діяльності, дотримання технологічних, соціальних і екологічних стандартів з боку сільгоспвиробника здатне зміцнити позиції підприємств на вітчизняному і світовому ринках і тим самим закласти основи для розвитку сільських територій в межах сільського району.

- **Село**

Розробивши програму розвитку креативних індустрій, засновану на місцевому колориті, традиціях, кухні, народних ремеслах, тощо, місцева влада може зробити заявку на участь в програмі [«Креативна Європа»](#).

Іншим креативним напрямом розвитку сучасного українського села може стати зелений туризм, який також потребує креативного підходу до формування об'єктів туристичної пропозиції, програм проведення дозвілля, форм та методів поширення інформації.

Ще одним, можливо генеральним, напрямом розвитку села може стати прискорений розвиток фермерства та особистих селянських господарств. На державному рівні останнім часом багато розмов точиться навколо необхідності підтримки саме цього прошарку аграрних виробників. Однак у порівнянні з агрохолдингами та традиційними сільгоспідприємствами фермери та особисті господарства не мають перспективи не те, що розвитку, а навіть і елементарного виживання без використання сучасних технологій і запровадження інновацій. Саме мешканці сіл, які займаються малим аграрним бізнесом, в якому ключову роль грає інтелектуальна власність, мають стати драйвером розвитку українських сіл.

Зверніть увагу! Так само, як і місто, селище, територіальна громада, кожне окреме село має інвентаризувати наявні ресурси, перш за все нематеріальні, розробити програму стратегічного розвитку своєї території як об'єкт інтелектуальної власності – першооснови збільшення обсягу місцевої економіки.

6. Завдання для виробників аграрної та харчової продукції

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 9 Угоди про асоціацію "працюють" для виробників аграрної та харчової продукції

• Виробники базової сільгосппродукції

Увесь спектр об'єктів права інтелектуальної власності, стандарти на захист яких встановлені главою 9 Угоди про асоціацію стосується виробничої діяльності сільгоспвиробників.

Всі пам'ятають, як сільгоспвиробники нещодавно боролися проти спроб влади нав'язати господарям розробку проектів сівозмін. Спротив викликало те, що цю ініціативу запроваджували землевпорядники, які намагалися адміністративним чином розвинути ринок власних послуг. На жаль, за кадром тоді залишився здоровий глузд і позитив – адже проекти сівозміни є основним технологічним документом підприємства, на якому базуються всі інші виробничі регламенти – по обробці поля, по внесенню добрив, по посівній, по догляду за врожаєм та його збиранню. Всі перераховані документи є об'єктами авторського права - науково-технічними творами, які захищає Угода про асоціацію, зокрема від рейдерства.

Інноваційний процес вже заторкнув виробників сільгосппродукції. До сих пір патенти, винаходи надходили до них "загорнутими" в кінцеві продукти: техніку, добрива, засоби захисту рослин, насіння. І це вже дало свої результати – попри негативні природні катаклізми і інші чинники продуктивність українського аграрного сектору неспинно зростає. Однак розрив в урожайності, показниках якості зерна і олійних культур між українським і закордонним виробником лишається ще досить великим. Цей розрив не може бути подоланим без безпосереднього, не у вигляді готової продукції, запровадження інновацій в аграрний виробничий процес. Керівникам господарств доведеться купувати і обслуговувати саме технології, отримувати ліцензії, дозволи на їх використання, сплачувати авторам роялті.

Не зайвим буде нагадати й про комерційний потенціал географічних зазначень, торгових марок, у тому числі й кооперативних. Все це збільшує довіру споживача, тих, хто використовує базову сільгосппродукцію в якості сировини, збільшує ціну продукції.

А боротися з таким поширеним негативним явищем, як ініціативи владних інстанцій щодо перевірок можна за рахунок іншого об'єкту права інтелектуальної власності - комерційної таємниці, присвоєння грифу "для службового користування", "конфіденційно" внутрішні документації. Дії керівництва підприємства у цьому випадку захищає глава 9 Угоди про асоціацію.

Говорячи про залучення інвестицій, яких для технологічного оновлення, запровадження інновацій, сьогодні потребує аграрний сектор, не можна обійти мовчанкою правові інструменти, пов'язані з економічним статусом об'єктів права інтелектуальної власності як нематеріальних активів підприємств, їх оцінки, постановки на бухгалтерський облік. Вітчизняна нормативна база у сфері бухгалтерського обліку вже давно гармонізована з міжнародними стандартами. Тож на виконання норм УА в національному законодавстві існують цілком дієві механізми.

Якщо це приватне підприємство, то керівник має керуватись Наказом Мінфіну № 879 02.09.2014 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», ПСБО 8 «Нематеріальні активи», Наказом Мінфіну №732 від 22.11.2004 «Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів» та Національним стандартом №4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності». На державних підприємствах, керівник керується Наказом Мінфіну № 879 02.09.2014 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі 122, Наказом Фонду державного майна України від 13.12.2005 N 3162 «Про затвердження Порядку визначення оціночної вартості об'єктів права інтелектуальної власності, що перебувають у державній

власності або були створені (придбані) за державні кошти, з метою зарахування на бухгалтерський облік», Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203 «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі».

Авторське право, торговельні марки, географічні зазначення, промислові зразки, патенти є основою для збільшення гудвілу компаній та однією з важливих складових для залучення інвестицій під гарантії своїх активів.

Зверніть увагу! Сільгосп підприємствам потрібно терміново розгорнути роботу із документування технологічних регламентів як нематеріальних активів і введення їх в облік, розпорядчим документом керівника ввести на підприємстві режим "для службового користування" для роботи з внутрішньою документацією і не забувати, що за спиною підприємства стоїть потужна правова підтримка, надана Угодою про асоціацію.

- **Виробники харчових продуктів**

Завдання з інноваційного оновлення продукції і технологічних процесів перед виробниками харчової продукції стоять набагато гостріше, аніж перед сільгоспвиробниками. Якщо останні ще можуть знаходити у світі невибагливі ринки, то ринок готових харчових продуктів ставить жорсткі вимоги із забезпечення безпечності і якості харчових продуктів вже сьогодні. Угода про асоціацію надає українським підприємствам непересічні можливості виходу на ринки країн ЄС, однак параметри їхньої продукції і виробничих процесів мають відповідати міжнародним стандартам.

Процеси стандартизації у світі тісно пов'язані з застосуванням на практиці останніх досягнень науки та техніки. І самі стандарти, і технологічні процеси підприємств, які відповідають таким стандартам, є, перш за все, об'єктами інтелектуальної власності. Вони також мають бути документованими, оціненими, поставленими на бухоблік. Тільки оцінені об'єкти інтелектуальної власності в якості нематеріальних активів можуть збільшити гудвіл (вартість ділової репутації) підприємства, дозволять збільшити ринкову вартість підприємства на 50%-80% відсотків від балансової вартості і тим самим сформувані базу для залучення інвестицій.

Роль географічних позначень, торгових марок, комерційних найменувань в сфері виробництва харчової продукції так само – провідна.

Створити сприятливий клімат для ділового партнерства та комфортні умови для виконання працівниками своїх обов'язків на підприємствах харчової індустрії має детальне документування виробничих процесів, приведення їх у відповідність до широкого кола міжнародних стандартів, які стосуються як продукції, технологій її виробництва, так і соціальних та екологічних стандартів. Така діяльність має спиратися на права інтелектуальної власності, відбуватися у відповідності до чинної нормативної бази України у сфері бухгалтерського обліку та надійно захищатися нормами глави 9 Угоди про асоціацію.

Зверніть увагу! Підприємствам харчової промисловості так само, як і сільгоспвиробникам, потрібно терміново розгорнути роботу із документування технологічних регламентів як нематеріальних активів і введення їх в облік, розпорядчим документом керівника ввести на підприємстві режим "для службового користування", приділити першочергову увагу питанням гармонізації технологічних процесів з міжнародними вимогами та стандартами. Зокрема, на підтримку такої діяльності, захист прав інтелектуальної власності та активів вітчизняних підприємств, створення рамкових умов для залучення інвестицій при Торгово-промисловій палаті України планується створення кластеру "ФайнийПродукт.UA", який має опікуватися питаннями стандартизації аграрної і харчової продукції і надавати підтримку і захист українському виробнику в контексті виконання умов Угоди про асоціацію.